

Educació

Creixent amb els infants, adolescents i joves de Santa Eugènia de Ter

Joan Valls

REPORTATGE GRÀFIC DE L'AUTOR

Taller de castellers

Des de fa més de 20 anys, el Centre Infantil i Juvenil Parroquial de Santa Eugènia de Ter realitza activitats de lleure amb la mainada del barri: colònies, casals d'estiu, biblioteca diària. També un Centre Juvenil que acollia els joves. A partir de 1995 s'obre al camp de l'educació social: centres oberts per a infants i adolescents; servei d'inserció sociolaboral (el programa Fem Feina); centre juvenil. En total atenem més de 200 infants i joves en els diversos serveis. Un equip de 9 professionals i uns 20 voluntaris tirem endavant aquesta tasca. Ens adrecem fonamentalment als infants i joves dels barris de Santa Eugènia i Can Gibert del Pla de la ciutat de Girona. Barris que s'han transformat des de l'antic poble de pagès fins a acollir la immigració dels anys seixanta i setanta, i fins a rebre i acollir (força bé) avui els immigrants de països empobrits que han vingut aquests darrers anys de manera força ràpida. Aquests últims representen un 15% de la població actual i una proporció més gran dels destinataris dels nostres centres.

Colònies, casals d'estiu, biblioteca, centres oberts, serveis d'educació social i d'inserció sociolaboral per a 200 infants i joves, atesos per 9 professionals i 20 voluntaris

Una experiència educativa

Aquests darrers anys han estat molt intensos. Plegats –educadors, voluntaris, pares i mares i nois i noies– hem anat construint una experiència educativa que per a nosaltres, i tenim l'esperança que també per als nois i noies, ha estat molt enriquidora. No pretenem presentar la nostra experiència en la seva totalitat, però sí compartir alguns aspectes que per a nosaltres són elements significatius en el camp de l'educació social.

Cada curs intentem aprofundir en alguna dimensió del nostre treball i reflexionar-la. Les anomenem línies d'acció prioritàries. En compartim tres de significatives. Una referida a la relació educativa: les tutories individuals; la segona afronta aspectes més socials de l'acció educativa: el treball en xarxa, i la tercera un aspecte per a nosaltres també molt important i no sempre senzill: el treball amb les famílies.

Les tutories al centre obert

Jordi, Aliu, Mlika, Abou, Edison, Laura... ens parlen d'orígens diversos, de situacions personals molt variades, de creixement dels 6 fins als 25 anys. Ens parlen de riqueses molt grans, de problemes sovint molt dramàtics, de possibilitats i camins barrats al mateix temps. Ens parlen que cadascú té i passa per uns moments personals i d'evolució prou significatius. Amb les dinàmiques i activitats col·lectives o grupals sovint no n'hi ha prou.

Des de l'inici el seguiment personal ha tingut una importància gran en el nostre projecte. Tot i atendre un nombre gran de destinataris hi ha un seguit de nois i noies que necessiten un acompanyament personal molt més important i significatiu.

Això ho hem concretat especialment en el Projecte de seguiments tutorials als centres oberts i el treball d'Itineraris al programa Fem Feina. Presentem només les tutories amb infants i adolescents.

Entenem la tutoria com una estratègia d'intervenció individualitzada que va molt unida a l'instrument de programació més important que tenim, que és el PEI. (Projecte educatiu individual). Els nois i noies que necessiten aquest seguiment més individualitzat, sovint derivats per les escoles i IES o pels Serveis Socials, amb urgències educatives, familiars o de desenvolupament greus, tenen cadascú el seu PEI. S'hi recullen els objectius que en els camps socioafectiu, escolar, familiar, actitudinal, etc. sembla més important de treballar. Per definir-los comptem habitualment amb els informes escolars, amb els de Serveis Socials i amb els anteriors del servei mateix. També es parla amb els mateixos nois i noies i amb les famílies el pla de treball que es vol dur a terme.

Les tasques del tutor són centralitzar les informacions i el seguiment de l'infant i alhora definir, desenvolupar i avaluar el seguiment tutorial amb el noi/a. El seguiment tutorial comporta:

- Detecció de possibles problemes de personalitat, familiars i/o escolars que pot tenir el noi/a.

- Prevenció de problemes derivats de certes situacions personals, familiars i/o escolars del noi/a.

- Suport als especialistes que tracten aquests nois/es per tal d'aconseguir uns objectius comuns.

- Orientació al noi/a per donar-li eines per tal de solucionar els possibles problemes que li vagin sorgint.

- Ajut en el desenvolupament integral de la persona (personal, familiar, escolar, social...).

- Atenció personalitzada al noi/a de manera que tingui un punt de referència i/o un suport a l'hora de prendre certes decisions.

- Fer participis els altres educadors de possibles acords d'intervenció, observacions... que calgui fer respecte al tutorat.

- Recollir les impressions, sentiments i avaluació del tutorat.

Cada educador és tutor de 3 o 4 nois i noies. Creiem que tant la pràctica com la reflexió que hem fet sobre la seva realització han estat una bona manera de qualificar la feina educativa dels educadors i educadores. També de veure més el marc que les tutories individuals –les tutories grupals serien una intervenció col·lectiva– tenen en la dinàmica de medi obert.

El treball en xarxa

Entitats, administracions, barri, agents educatius i socials. Possibilitats per fer un mosaic que ajudi cada entitat i les persones. Però també la constatació que sovint cadascú va a la seva. Que moltes realitats són força autistes. Que ens adrecem a les mateixes persones amb accions sovint molt poc o gens coordinades i a vegades fins i tot contradictòries. Bona voluntat per part de la immensa majoria de persones i entitats. Necessitat de tots de sensibilitzar-nos més i aprofundir en una dinàmica de treball compartit.

Quan iniciem la nostra acció educativa, aviat ens adonem que no estem sols i que altres tècnics o professionals, entitats o institucions públiques o privades actuen educativament amb les mateixes persones o en els mateixos ambients i sectors. Descobrim que no som els únics agents educatius ni tenim l'exclusiva de la formació.

El primer que cal remoure són els immobilismes inherents a qualsevol

acció social i parlar de participació com a concepte clau per al desenvolupament del treball de xarxa.

Creiem necessari promoure la col·laboració amb totes les administracions, especialment l'Ajuntament i els serveis dependents de la Generalitat, i amb totes les institucions privades o d'iniciativa social per tal de treballar en unes polítiques d'integració social.

L'educació social entesa en sentit ampli és un element clau per a la construcció d'una xarxa local d'educació i transformació social. Cal un plantejament global i innovador de l'acció, del treball, de la reflexió sobre l'educació social.

La possibilitat d'obrir noves línies d'actuació, de renovar mètodes de treball, de racionalitzar els recursos, de donar respostes més eficaces a les necessitats de la població, especialment dels nens i nenes i dels joves en situació de més risc.

Des del CIJP apostem per establir uns mecanismes eficaços de coordinació, per avançar per camins d'acció conjunta, per organitzar aquesta xarxa territorial o si més no per acordar estratègies comunes en el territori.

Alguns dels objectius que ens plantejem en el nostre treball en xarxa:

- Optimitzar els beneficis que els i les destinataris/es del projecte poden obtenir del treball en xarxa.

- Aprofundir en els conceptes teòrics que fonamenten el treball en xarxa.

- Definir les accions de coordinació i relació que manté el CIJP amb agents interns i externs.

- Analitzar la qualitat i benefici pedagògic que aquestes relacions aporten a l'entitat i a la intervenció educativa.

- Definir noves línies de coordinació i/o modificar les presents i l'organització i les estratègies per dur-

Jocs de cucanya al Casalet, centre obert (de 6 a 8 anys).

les a terme que assegurin la millora de la qualitat educativa dels serveis.

Alguns d'aquests objectius són desenvolupats directament per l'entitat, d'altres caldrà tant des del punt de vista dels objectius com de la seva realització en la pràctica, concretar-los amb els altres agents amb qui es vol treballar coordinadament. Per aquest motiu no sempre hem pogut arribar a la concreció que voldríem en la descripció de cada relació. Entenem que aquest treball és un punt de partida que serveix per sensibilitzar-nos i ens indica nous camins per on avançar conjuntament amb els altres agents.

El treball comunitari, en col·laboració, en xarxa, és una realitat que el CIJP ja porta a la pràctica. També és cert que és un treball que hem d'aprofundir. En fer-ho creiem que hi surten guanyant els nostres destinataris, la nostra entitat i també els barris de Santa Eugènia i Can Gibert. També Sant Narcís en el cas dels adolescents.

El treball amb famílies

La família és la unitat educativa fonamental de la nostra societat. És l'àmbit adequat per a la transmissió de valors, d'actituds, de normes que condicionen el creixement i la maduració dels fills. És l'espai on es rep i viu una cultura concreta.

Aquestes feines corresponen en primer lloc a la família. Altres entitats com l'escola, els centres educatius especialitzats, els centres d'educació en el temps lliure i molts altres hi col·laboren, aporten elements complementaris, a vegades fonamentals, a aquesta feina que correspon als pares i mares.

Sovint ens trobem, però, en situacions en què a moltes famílies se'ls fa molt complex dur a terme aquestes funcions paternals i maternals. En alguns casos hi ha un abandonament seriós d'aquestes tasques. Això succeeix també en famílies del Centre Obert.

“Ens plantejem millorar les condicions de vida de les famílies, especialment en les dimensions educadora i socialitzadora”

Sabem que això es dona en un context social en què el model familiar s'ha diversificat molt i que moltes característiques de les famílies s'estan modificant: pas de la família extensa a la nuclear; absència o presència dels avis; nous models familiars i forts xocs culturals; canvis en el paper social de la dona; famílies amb la síndrome de la mare absent; canvis en els rols de les parelles; mobilitat gran i migracions; famílies sense un nucli familiar estable; habitatges molt petits i en alguns casos amb massificació; en alguns casos nens i nenes amb sobrecàrregues familiars; pèrdua de l'autoritat del pare o la mare o dels dos amb una certa «dictadura dels nens/es»; situació de la responsabilitat de determinades funcions educatives fora de la família, entre d'altres que podríem apuntar.

Al Centre Obert podem descobrir diverses situacions familiars:

Famílies prou o ben estructurades.

Famílies estructurades, però amb pocs recursos personals i/o econòmics.

Famílies amb estructures molt fràgils, que les porten a desorganitzacions serioses.

Famílies en situació de risc social (pobreses severes, indicis de maltractaments...).

Famílies procedents de models familiars i culturals diversos.

Considerem important promoure les famílies a partir de la instància educativa que representa el Centre Obert, perquè cada família pugui desenvolupar amb coherència i responsabilitat, a partir de la situació concreta en què es trobi, les seves funcions.

Ho fem des de la convicció que formem una comunitat educativa on cada part implicada —pares/mares —nois/es — educadors/es— té les seves aportacions a fer. Creiem fonamental col·laborar amb els pares en la feina d'educació dels fills, ben enllaçats amb la tasca duta a terme per altres instàncies socioeducatives, especialment l'escola i els equips de serveis socials.

És en aquest context on ubiquem el Programa de Treball amb

Famílies. Té vocació de ser un pla elaborat i el mantenim en aquest curs com una línia d'acció prioritària. Per tant hi ha una referència al projecte del CIJP i als diversos programes de cada un dels centres oberts: casalet, casal i Güell.

Objectius

En la nostra feina educativa ens plantejem millorar les condicions de vida de les famílies, especialment en les dimensions educadora i socialitzadora. Tres grans objectius generals:

1. Estudiar i conèixer les famílies en profunditat i en el seu context, i detectar d'una manera especial les situacions de risc. Entenem que això implica:

A. Rebre informació suficient (especialment de l'EBASP).

B. Arribar a una diagnosi compartida sobre la possible intervenció (EBASP i CIJP).

C. Plantejar consensuadament intervencions a realitzar.

D. Derivar a partir de les necessitats detectades.

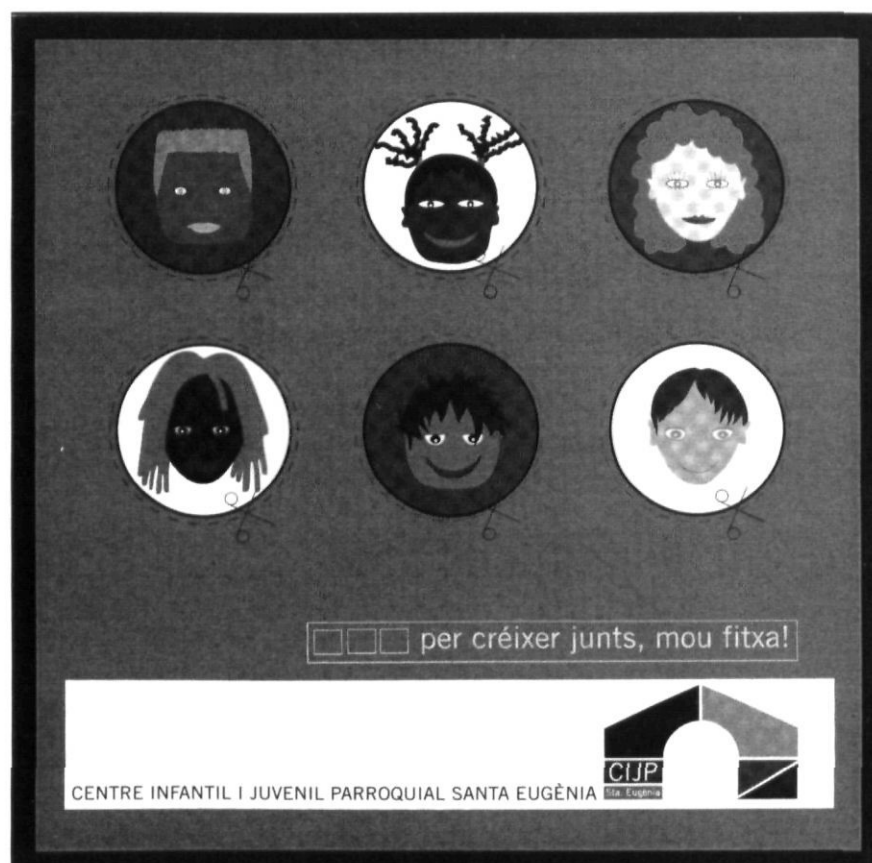
2. Acompanyar les famílies i donar-los suport per tal que puguin desenvolupar-se amb autonomia, aprofitant les seves potencialitats, com a educadores dels seus fills/es.

A. Reforçar la presència i contacte amb les famílies. / Mantenir reunions de pares/mares (amb convocatòries, cartes...) / Fer atenció diària en l'espai d'acollida. / Programar entrevistes periòdiques amb famílies (guió, pla de treball)

B. Implicar les famílies en el procés educatiu que es porta a terme en el CO. / Donar informació sobre el que es treballa al CO. / Participar en exposicions sobre tallers, fotografies. / Afavorir la participació dels pares/mares en el pla de treball dels fills. / Fer que els pares participin en la valoració del procés.

Jocs en una sortida del Grup d'Adolescents.

C. Oferir espais, recursos i eines per a la millora de les seves pràctiques educatives. / Participar en les dinàmiques dirigides als pares/mares del sector. / Oferir programes específics per fer amb grups de famílies. / Dur a terme grups de tertúlies de dones. / Fer reunions de pares/mares amb situacions similars. / Desenvolupar un programa de competències socials. / Fer tasques de mediació entre famílies i d'altres institucions.

3. Acompanyar les famílies en el procés de construcció d'un teixit social positiu i acollidor i en la seva implicació en les tasques del treball comunitari.

A. Afavorir la participació de les famílies i la seva implicació en activitats col·lectives, treballant per la inclusió de totes.

B. Promoure en les famílies sentiments i vivències de pertinença als nostres barris i afavorir la seva participació en activitats generals del barri.

C. Fomentar el diàleg intercultural i el coneixement de les diverses cultures, tal com queda recollit en el programa Acol·lint la Diversitat.

Per als seguiments de famílies individuals

Entre el final d'un curs i l'inici del següent, l'equip general a proposta de l'equip directiu determinarà les famílies pel treball individualitzat. En aquesta decisió es comptarà amb les aportacions de l'EBASP i d'altres agents socioeducatius, amb els quals s'intentarà consensuar les famílies concretes amb les quals es treballarà de manera específica durant el curs. La possibilitat de fer aquest treball s'entén amb el previ consens de la família implicada, a la qual sempre considerem subjecte d'aquesta intervenció. Partirem doncs de demandes explícites o de necessitats detectades.

Sembla important aprofitar molt les relacions i els moments informals i les relacions i lligams que ja existeixen. Igualment sembla més fructífer partir de les experiències positives de cada família i no tant d'allò que es presenta amb més dificultat o com a carència.

De manera ordinària la nostra intervenció serà fer una feina complementària de la que tenen altres professionals. En el cas que no existeixi

aquest tècnic de referència cal tenir molta cura de no crear expectatives excessives o que no corresponen a un equip educatiu d'un CO.

El procés que presentem a continuació es tractaria del cas de seguiment més ampli. Com en altres camps, també es poden concretar accions més senzilles, que amb tot seria bo que seguisin un tractament molt similar.

De setembre a novembre l'educador/a referent a través de diverses entrevistes farà la recollida sistemàtica de la informació, que quedarà recollida en la Fitxa de Seguiment Familiar.

L'equip general (si la família té infants a diverses seccions) o l'equip de cada CO (en el cas que estigui relacionada amb una sola secció) farà l'anàlisi i la proposta d'intervenció, conjuntament amb l'EBASP sempre que sigui possible. Aquesta proposta quedarà recollida en el PEI dels infants i adolescents en l'apartat que correspon a l'àrea familiar.

La intervenció que es realitzarà al llarg de tot el curs la farà conjuntament amb la família implicada el professional o professionals assignats. Ells mateixos seran els encarregats de fer l'avaluació continuada. Rep el nom d'educador referent.

La família, els educadors referents, l'equip corresponent i els altres professionals que hagin intervingut en el Pla de treball, faran l'avaluació final i el corresponent informe.

Per al treball amb grups de famílies

A partir de les necessitats i demandes plantejades seguiria el mateix procés de programació que la resta d'activitats educatives que realitza el C.I.J.P.

Serà competència de l'equip general o dels equips de cada secció segons els tipus d'activitats de què es tractin o les famílies a qui vagin

"En l'atenció a cada família hi podem descobrir nous factors: tant de risc i de situacions carencials com de noves habilitats i potencialitats"

Les zebres al Carnestoltes del barri, al centre obert "Casal" (de 8 a 12 anys).

adreçades. Es compta també que la seva realització en algunes més significatives es farà conjuntament amb l'EBASP, EMPSA o d'altres entitats educatives o socials i que es pot comptar també amb la participació de tècnics o especialistes.

El disseny, el desenvolupament i l'avaluació d'aquestes accions grupals es farà de manera conjunta amb els tècnics i en tot el que sigui possible amb les mateixes famílies.

Algunes jornades informatives o sessions de treball podrien ser sobre algunes d'aquestes qüestions:

Aspectes de la convivència familiar (relacions, rols...).

Aspectes personals (malalties...).

Hàbits de salut, higiene, alimentació.

Organització i economia de la llar.

Habitatge (molta gent en un pis, relacions escala...).

Situació econòmica laboral.

L'escolaritat dels fills (participació,

implicació, apropament a l'escola...).

Situació legal i jurídica (documentació, coneixement d'institucions...).

Relacions socials (barri, normes de convivència...).

Altres temes.

Els educadors en el treball amb famílies

A partir del principi fonamental del protagonisme de les pròpies famílies en la tasca educativa dels seus fills, els equips i educadors de medi obert tenim unes possibilitats d'ajudar les famílies en la seva feina educadora. Entenem que no es tracta de suplir les carencies o dèficits detectats, si no d'ajudar a prendre consciència, en la mesura que se'ns deixi intervenir i respectant sempre les famílies.

Especialment s'ha de respectar el model familiar que és propi de cada família: tant els diversos models socials com els diversos models culturals amb

què convivim. En aquest camp és d'especial importància recordar dos principis importants del nostre codi ètic: el principi d'intervenció mínima i el principi del dret a la intimitat de les famílies. És també important definir bé el context en què farem la intervenció i preveure la temporalitat de la nostra acció.

Un dels aspectes importants és el de la detecció de situacions noves, ja que quan s'està atenent una família sempre hi podem descobrir nous factors: tant de risc i de situacions carencials com de noves habilitats i potencialitats.

Cal ser conscients dels límits que tenim en realitzar aquesta feina (horaris, temps, possibilitats, formació) i per tant cal no crear expectatives que després no es podran complir ni en els educadors ni especialment en les famílies.

Conclusió

Hem intentat compartir tres temes que per a nosaltres són fonamentals: la relació educativa personal, el treball en xarxa i el paper de les famílies i algunes accions possibles a desenvolupar amb elles. Temes importants i creiem que fecunds en vistes d'una educació realment integral dels nois i noies. Relació personal amb els nois i noies, col·laboració amb altres agents socials i educatius i contactes amb els pares i mares que a nosaltres com a persones, com a educadors i com a equip també han ajudat molt a créixer. Sense perdre mai de vista, però, que els veritables protagonistes de la seva educació són sempre els nois i noies. Com a educadors tenim la sort de poder-los acompanyar en el camí amb què van construint les pròpies vides.

Joan Valls i l'equip d'educadors
i educadores del CIJP.